

Gócze István

A hadtudomány részterületeinek empirikus vizsgálata – 2. rész

A mértékadó hadtudományi folyóiratok elemzése és értékelése

DOI 10.17047/HADTUD.2015.25.3-4.21

Minden tudományággal szemben elvárt követelmény, hogy meghatározza saját, belső struktúráját. Jelen tanulmány egy kutatássorozat részeként hozzá kíván járulni ahhoz, hogy a hadtudomány művelői, illetékes grémiumai viszonylag objektív következtetéseket, valamint döntéseket hozzanak tudományágunk belső felépítéséről. Ennek érdekében a szerző a hazai mértékadó hadtudományi folyóiratok empirikus vizsgálatát és elemzését végzi el. Jelen tanulmány egy kétrészes elemzés második része.

A tudományok rendszerével, illetve azoknak megalkotásával számos külföldi és hazai tanulmány foglalkozott már. Korábbi cikkemben [Gócze, 2014] arra a következtetésre jutottam, hogy a tudományok végleges és a tudományos közösség által egyértelműen preferált klasszifikációja nem lehetséges. Ezt állapította meg Munk Sándor is tanulmányában. [Munk, 2015] Megítélésem szerint azonban ez nem azt jelenti, hogy e kérdéskörrel nem is kell foglalkozni, többek között azért, mert a tudományok rendszerének számos, korábban már bizonyított „feladata” van. [Gócze, 2014]

Természetesen a tudományok „globális” rendszerén túl nagyon fontos az egyes diszciplínák sikeres önmeghatározása is. Ezen azt értem, hogy túl a tudomány-rendszertani alapkategóriákon (például fogalomrendszer) az adott tudományág a saját belső struktúráját is képes – a tudományos közösség által többé-kevésbé elfogadott módon – definiálni. Erre sor kerülhet kvázi mesterségesen is, ami rögzített követelmények illetve célok alapján „működő” tudományágazatok, tudomány-szakterületek létrehozását eredményezi.

Mielőtt továbbfolytatnám ezt a gondolatmenetet, röviden szólnom kell arról a kialakult helyzetről is, amely tulajdonképpen a tudomány-rendszertan egyik alapkategóriáját képezi: a tudományok belső struktúraelemeinek az elnevezéséről. Mind a nemzetközi, mind a hazai szakirodalom, a tudományos közélet eltérően és sokrétűen használja a különböző kategóriákat. Ha csak az UNESCO fogalomhasználatát nézzük,

találkozhatunk tudományterületekkel, melyekhez több tudományág tartozik, és ezek több tudományágazatot foglalnak magukba. [UNESCO, 1973] De ugyanez a szervezet 1988-ban megjelentett kiadványában már a tudomány főágairól, ágairól és alágairól értekezik. A hazai terminológia-használat sem teljesen kiforrott. E tekintetben elég, ha csak az MTA fogalomalkalmazását, illetve a Felsőoktatási törvényt (Ftv.) vizsgáljuk meg. Mindkettő tudományterületekről, mint a legátfogóbb kategóriáról „beszél”. Ezek tudományágakat foglalnak magukba. Az Ftv. a további csoportosítást mellőzi, az Akadémia még megemlíti a tudományszakokat is. [MTA, 2011. pp. 11.]

Mindezt azért szükséges tisztázni, mert alapvetően tudomány-rendszertani illetve tudományszervezési szempontból nélkülözhetetlenek ezek a kategóriák. Célszerűnek tartom minimum e kutatássorozat kapcsán egységesen értelmezni, valamint használni ezeket a csoportokat. Ennek tükrében alapnak az MTA besorolását tekintetem, de azt – napjaink tudományágainak széles spektruma miatt – célszerűnek találok egészíteni a tudományágazat kategóriával. Ez a dimenzió tulajdonképpen megfelel az UNESCO által alkalmazott tudomány alágnak, de úgy gondolom, hogy a tudományágazat jobban kifejezi a kapcsolatrendszer, amely nem hierarchikus, azaz nem jelenthet alá-fölé rendeltséget. Ennek értelmében tudományterületről, tudományágról, tudományágazatról és tudomány-szakterületről értekezem.

Visszatérve eredeti mondandóhoz, a klasszifikáció másik módja az empirikus kutatásokon alapuló elemzés és értékelés, továbbá az adekvát következtetések levonása. Munk Sándorral megkezdett vizsgálatunk célját kutatótársam a Hadtudomány 2015/1–2. számában megjelent tanulmányában részletesen ismertette,¹ ezért én jelen írásomban csak annyiban térek ki erre, amennyire a részterületi vizsgálatok, elemzések megkövetelik. Mint az előbb hivatkozott tanulmányból is kiderül [Munk, 2015] a „normál” tudomány legfőbb minőségi ismérvei közé tartozik, hogy:

- rendelkezik *paradigmával* (többek között önálló kutatási tárggyal);
- van kutatási *módszertana*;
- rendelkezik kutatási, illetve oktatási *intézményrendszerrel*;
- vannak *művelői*, azaz kutatói.
- A jelen írás szempontjából a legmeghatározóbb, hogy van *tudományos irodalma*, azaz biztosított a tudományos eredmények kommunikáció útján való áramlása, a kutatók az adott diszciplína tudományos kommunikációs csatornáin publikálhatják elért eredményeiket.

Ez utóbbiról elfogadhatjuk Francis H. C. Crick² ismert mottóját, miszerint a „*tudomány lényege a kommunikáció*” [Garvey, 1979. pp. 9.]. Az előzőeknek megfelelően e cikk fő célja, hogy a hazai hadtudományi folyóiratokat, illetve azok szak specifikus rovatait megvizsgálja, majd ezek alapján megállapítsa, hogy milyen markánsabb ágazatok, kutatási szakterületek jellemzik a tudományos kommunikálás formális csatornáit. Ennek

1 A témával foglalkozó cikksorozat első része Munk Sándor: *Hadtudományi kutatók és kutatási területeik 1. rész: A hadtudomány részterületeinek empirikus vizsgálata* című cikke a Hadtudomány 2015/1–2. lapszámában jelent meg.

2 Angol molekuláris biológus, biofizikus, neurobiológus. 1962-ben James Watsonnal és Maurice Wilkins-szel közösen orvostudományi Nobel-díjban részesült a DNS szerkezetének megfejtéséért. http://hu.wikipedia.org/wiki/Francis_Crick (a letöltés ideje: 2015. 02. 23.)

kapcsán: bemutatom a megvizsgált és elemzett tudományos folyóiratok körét; ezek alapján behatárolom a hazai hadtudományi publikációs (illetve az annak megfelelő kutatási) területeket; a tudományos folyóiratok, illetve rovataik alapján elemzem és feltárom a hadtudományi kutatások külső tudományági kapcsolatrendszerét.

A kommunikációs csatornák behatárolása

Mindenekelőtt szeretném hangsúlyozni, hogy a legfontosabb feladat a releváns kommunikációs csatornák egyértelmű behatárolása. A tudományos kommunikációnak alapvetően két nagy csoportját különbözteti meg a szakirodalom. Egyrészt vannak az úgynevezett „nem hivatalos”, azaz az *informális*, másrészt a „hivatalos”, azaz a *formális* csatornák. Előbbiek közül – megítélésem szerint – a legjellemzőbbek:

- az értekezések, disszertációk;
- a tudományos konferenciák kiadványai (proceedings);
- a szakmai lektorálás előtti tudományos publikációk (preprint);
- a jelentések (report);
- tudományos rendezvények előadásai (szóbeli közzététel).

A formális csatornákat a tudományos folyóiratok, a szakkönyvek, illetve a különnyomatok jelentik. Jelen kutatás során a tudomány szempontjából meghatározó formális csatornák közül egyértelműen a tudományos folyóiratokra koncentráltam, ugyanis meghatározott módon ezek esetében jelentkezik követelmény szintjén a minőség iránti elkötelezettség.³ E megállapításnak két fontos oka van:

- a folyóirat a kutató munkaeszköze, a tudományos információáramlás legfontosabb formális csatornája; folyamatosan, a megkívánt részletességgel, pontossággal, tartalmi és formai követelményeknek való megfeleléssel, továbbá naprakészséggel kell beszámolni a tudományos eredményekről;
- a folyóiratokban megjelenő cikkek a kutatási eredmények, illetve a tudományos kommunikáció legfontosabb megnyilvánulási formái. [Szilágyi, 2003. pp. 11.]

Természetesen e vizsgálat meghatározó kérdése a vonatkozó folyóiratok körének a definiálása. Első és legfontosabb kritérium a tudományos jelleg. Először célszerű tisztázni, hogy milyen minimum-kritériumoknak kell megfelelnie egy tudományos periodikának:

- alapvetően *primer folyóiratok* lehetnek, azaz olyan kiadványokról van szó, amelyek döntő részben primer információkat tartalmaznak, vagyis olyan új tudományos eredményeket, amelyeket első alkalommal ezekben a periodikákban publikálnak;
- *szervezeti követelmények*: a folyóirat rendelkezik szerkesztőkkel, illetve szerkesztőbizottsággal;
- *minőségi követelmények*:
 - = lektorálás: a cikkeket lektoráltatni kell, amelynek során a bírálók értékelik a kézirat tudományos jellegét; a kézirat tudományos megalapozottságát;

3 A tudományos folyóiratokat, jellegüket tekintve három nagyobb csoportba sorolhatjuk:

- (a) *általános* és széles tudományos érdeklődésre számot tartóak;
- (b): *szűkebb* szakmai körnek szólók;
- (c) *speciális*, szűk területet érintőek.

- a kézirat, illetve a folyóirat tematikai, stilisztikai valamint színvonalbeli harmóniáját;
- = *tartalmi követelmények*: alaposág, megfelelő módszertan, logikus érvelés és következtetések, eredetiség, új ismeretek valamint eredmények közlése; a kézirat legyen ellátva magyar és angol nyelvű címmel, összefoglalóval (abstract), kulcsszavakkal;
 - = *formai követelmények*: legfontosabb a bibliográfiai idézések és hivatkozások szabályainak maximális betartatása.
 - *megjelenési követelmények*: legyen nyilvános, legyen beazonosítható és megtalálható, ezért rendelkezzen ISSN-számmal, jelenjen meg rendszeresen, évente legalább négy alkalommal; hivatalosan terjesztett (hagyományos és/vagy elektronikus úton).

A minőségi kritériumok összefoglalása után célszerűnek tartom a releváns, azaz a *hadtudománnyal kapcsolatos* szakterületek vizsgálatát, illetve azok – a kutatás szempontjából fontos és lehető legkorrektebb – meghatározását. E kérdéskör elemzésekor alapvetésnek Munk Sándor megállapítását vettem alapul, miszerint „... a hadtudományhoz kapcsolódás megítélésére – a hadtudomány eltérő értelmezései közötti állásfoglalást elkerülendő – felhasználható (...) a tudományos kiadvány témaköre”. [Munk, 2015] A témakörök tekintetében – megítélésem szerint – az adott periodika rovatai, illetve ezek hiányában a folyóirat alapító okiratában deklarált tudományági, ágazati, szakterületi orientáltság a meghatározó.

Az előzőekből kiindulva a legpontosabb képet akkor kapjuk, ha a vizsgálandó folyóiratok körét csak a Magyar Tudományos Akadémia IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya (a továbbiakban Osztály) Hadtudományi Bizottságának (Bizottság) állásfoglalása és határozata alapján definiálom. Természetesen ezeken a folyóiratokon kívül léteznek, illetve léteztek még más hazai hadtudományi folyóiratok is, de ezek vagy még nem felelnek meg teljes mértékben a mértékadó követelményeknek, vagy a tudományos kritériumok terén akadnak esetleg apróbb hiátusok, vagy már nem jelennek meg. Ebből kifolyólag nem is tudnak ugyanolyan jelentős hatást gyakorolni a tudományra. Ezek többek között a következők: Akadémiai Értesítő, Akadémiai Közlemények, Belügyi Szemle, Bolyai Hírek, Hallgatói Közlemények, Hírvillám, Kard és Toll, Katasztrófavédelem, Nemzetbiztonsági Szemle, Rendészeti Szemle, Védelem.

A fenti határozat értelmében a Bizottság az Osztály felkérésére 2003 szeptemberében összeállította a hadtudományi doktori eljárások során mértékadónak tekintett folyóiratok listáját. Emellett a határterületi témák esetében a Bizottság mértékadónak fogadta el az MTA más tudományos bizottságai által, a saját szakterületükön mértékadónak tartott folyóiratokat.

A határozat definiálja a folyóiratokkal szemben támasztott követelményeket,⁴ rögzíti azt is, hogy erre a listára felkerülhetnek elektronikus folyóiratok is, amelyekre szintén vonatkoznak a követelmények. A mértékadó folyóiratok listáját a Bizottság évenként felülvizsgálja, szükség esetén pontosítja, továbbá a felvett periodikákat

4 Ezek a követelmények részét képezik annak a kritériumrendszernek, amelyet a korábbiakban már rendszereztem és ismertettem.

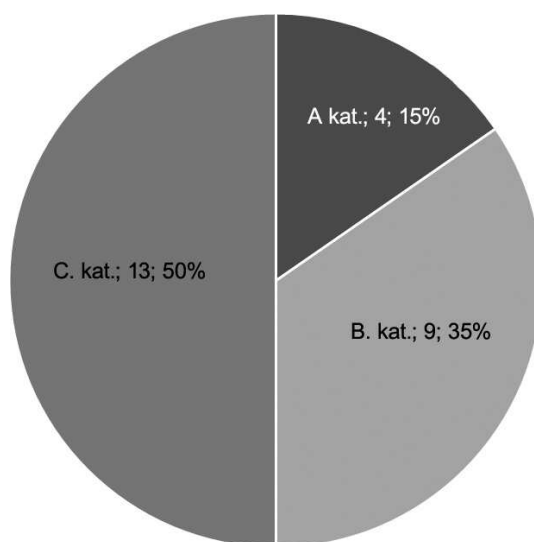
A-tól C-ig kategorizálja. [MTA HB, 2007] A határozat tételesen felsorolja a hadtudományi és a szoros értelemben vett határterületi periodikákat.⁵ A vizsgálat szempontjából csak a meghatározó hazai folyóiratokat, illetve azoknak is az aktuális állapotát elemeztem.

Amint az előzőekből is kitűnik, a Bizottság évente felülvizsgálja a listát. Továbbá vannak olyan folyóiratok, amelyek a vizsgálat kezdeti időpontjaként választott 1999-ben még nem is működtek.

A lehetőségek függvényében megvizsgálva a periodikákat megállapítható, hogy alapvető változások nem történtek az egyes folyóirat rovatok tekintetében. Ennek megfelelően jelen tanulmány terjedelmi korlátai miatt nagyon nehéz lett volna 1999-től napjainkig részletesen felmérni, majd értékelni a periodikákat, ezért a vizsgálat során csak a fent jelzett hazai hadtudományi tudományos folyóiratokat vettem alapul. Az alábbi elemzések valamint eredmények erre a folyóirat-körre vonatkoznak!

Ezek alapján rátérek a hadtudományi folyóiratok, valamint rovataik konkrét és részletes elemzésére.

A Hadtudományi Bizottság által preferált 26 folyóirat közül 4 „A”, 9 „B” és 13 „C” kategóriás.

1. grafikon

A hadtudományi mértékadó folyóiratok kategória szerinti felosztása

(készítette: Gőcze István)

5 Academic and Applied Research in Military and Public Management Science (Academic and Applied Research in Military Science); Bolyai Szemle; Felderítő Szemle; Haditechnika (Haditechnikai Szemle); Haditechnikai Füzetek; Hadmérnök; Hadtörténelmi Közlemények; Hadtudomány; Hadtudományi Füzetek; Hadtudományi Szemle; Hadtudományi Tájékoztató; Határrendészeti / Határőrségi Tanulmányok; Honvédervos; Honvédségi Szemle (Honvédelem, Új Honvédségi Szemle); Humán Szemle; Katasztrófavédelmi Szemle; Katonai Logisztika (Hadtápbiztosítás); Műszaki Katonai Közlöny; Nemzet és Biztonság; Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények (Akadémiai Közlemények); Polgári Védelmi Szemle; Repüléstudományi Közlemények; SeregSzemle; Szakmai Szemle; Társadalom és Honvédelem; Védelmi Tanulmányok. (Zárójelben a jogelőd folyóiratok találhatóak – a szerző)

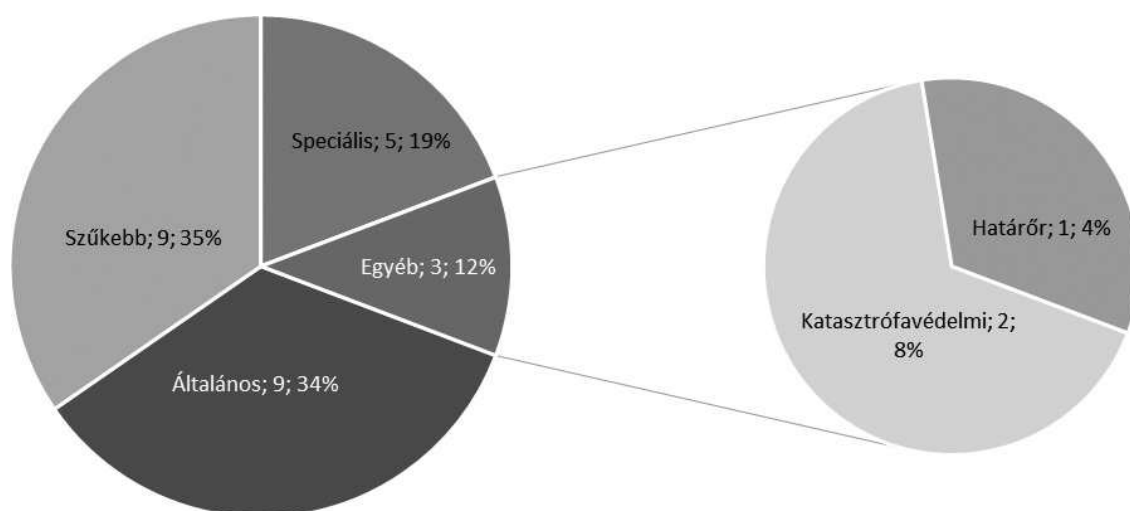
A bizottság határozata szerint:

„»A«kategoritásnak – alapvetőnek – az a folyóirat tekinthető, amely (a) a hazai hadtudomány egészére vagy egy meghatározó tudományterületére vonatkozóan széles körűen ismert, (b) rendszeresen közreadja a hadtudomány eredményeit, (c) magasra értékelt és lektorált;

»B«kategoritásnak az a folyóirat tekinthető, amely (a) egy-egy tudományterületen ad közre cikkeket a hadtudományok témakörében, (b) rendszeres időközönként jelenik meg, (c) elismert és elfogadott, valamint (d) lektorált;

»C«kategoritás az a folyóirat, amely (a) a hadtudományhoz kapcsolódó részterületen (ágazatban) publikál, (b) más szakmában elfogadott, (c) szűkebb szakmai körben ismert, (d) lektorált;

»Egyéb kategóriába« tartoznak azok a folyóiratok, kiadványok, konferencia-közlemények, amelyek ritkábban jelennek meg, ISBN számmal rendelkeznek, a hadtudományokkal kapcsolatos szócikkeket tartalmazzák, lektoráltak, tájékoztató, népszerűsítő jellegűek.” [MTA HB, 2007]

2. grafikon

A mértékadó hadtudományi folyóiratok besorolása jellegük szerint

(készítette: Gócze István)

A 2. grafikon esetében alkalmazott besorolások kialakításánál a tudományos folyóiratok jellegére jellemző kategóriákat vettem alapul. Természetesen e folyóiratoknak maximálisan ki kell elégíteniük a tudományosság által támasztott követelményeket, ezért az egyes csoportoknál ezeket külön-külön nem is tárgyalom. Ennek értelmében négy csoportot hoztam létre. Ezek a következők:

- *Általános*: a hadtudomány egészére vonatkozó – általános és széles tudományos érdeklődésre számot tartó – periodikák.
- *Szűkebb*: ezek a hadtudomány egyes ágazataihoz tartozó – szűkebb szakmai körnek szóló – folyóiratok.
- *Speciális*: a hadtudomány egyes speciális, szűk szakterületét érintő folyóiratok.
- *Határterületi*: a hadtudományhoz (szorosan) kapcsolódó tudományágak, ágazatok, szakterületek kompetenciájába tartozó lapok.

A két besorolás közötti különbségeket az okozza, hogy a Bizottság határozatának kialakítását befolyásolták az MTA tudományszervezési iránymutatásai, amelyek limitálják, hogy egy tudományág esetében mekkora arányban lehetnek „A” kategóriás folyóiratok. A jelleg szerinti csoportosítás esetében alapvetően a folyóiratok

tartalmából, pontosabban rovataiból, továbbá önmeghatározásukból (alapító okirat) indultam ki. A továbbiakban a mértékadó folyóiratok átfogó és részletes besorolását, csoportosítását mutatom be.

A hadtudományi folyóiratok átfogó és részletes csoportosítása

A folyóiratok besorolása során – pontosan a tanulmány sorozat céljaként deklaráltak miatt – nem feltétlenül a vonatkozó tudományágak, ágazatok, szakterületek klasszifikációs rendszerét vettem alapul, ugyanis a tudományos közösségek által egységesen elfogadott csoportosítások nem mindig állnak rendelkezésünkre. [Munk, 2015] [Gőcze, 2014] Ebből fakadóan a folyóiratoknak, illetve azok rovatainak besorolásakor kutatásom kiindulási alapját a hadtudomány, valamint az azzal szoros kapcsolatban álló (egykor annak még részét képező, de mára már esetleg önállóvá vált) tudományágak keretén belül megvalósuló tevékenységek, az azokban részt vevő speciális erők és eszközök képezték. [Munk, 2015]

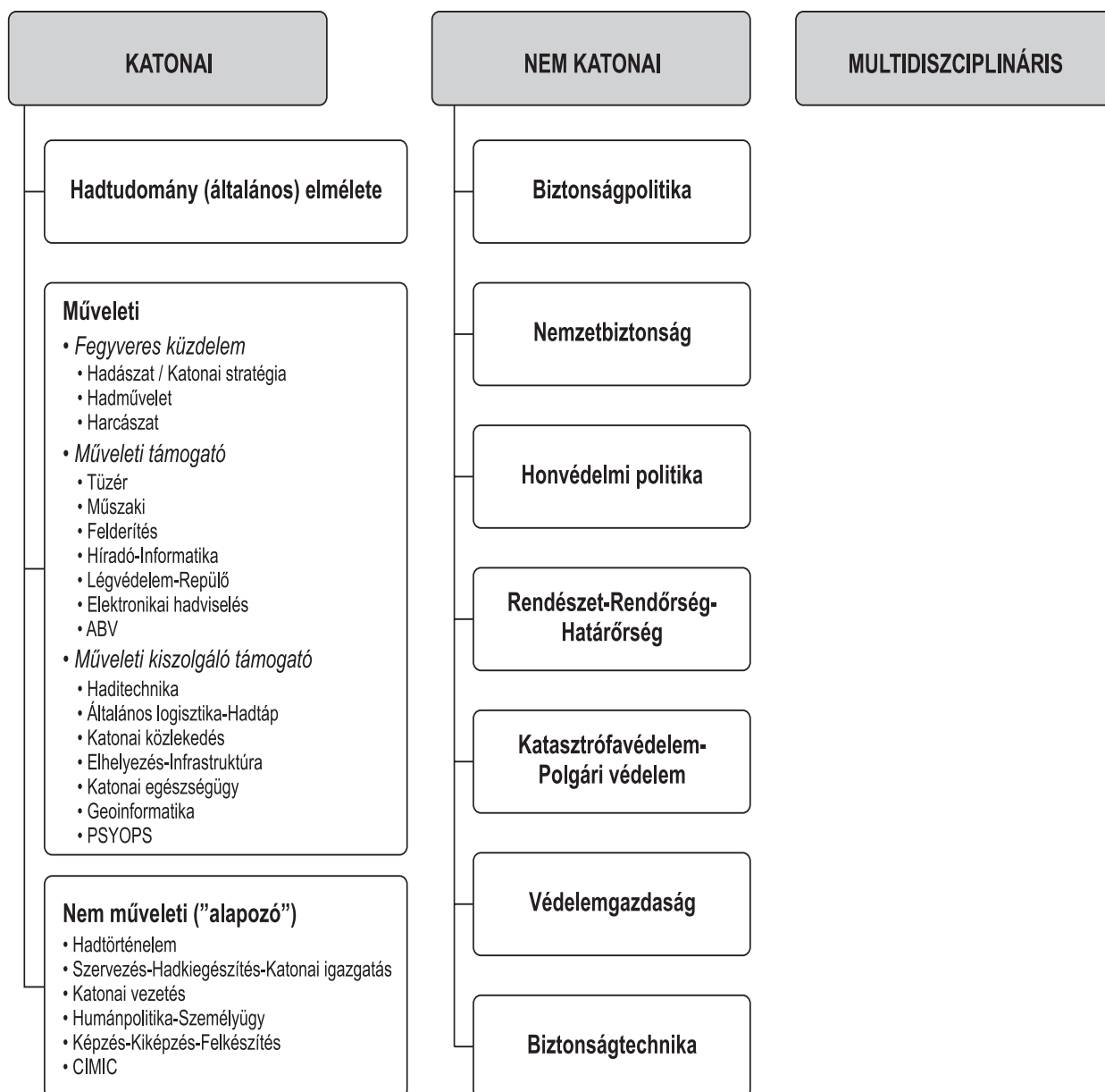
A konkrét kategóriák kialakításánál a kutatás első cikkében rögzítetteket tekintettem fő argumentumnak. [Munk, 2015] E szerint az MTA Hadtudományi Bizottsága a doktori eljárásokra vonatkozó korábbi, illetve hatályos ügyrendje értelmében meghatározta, hogy a jelölt a cím megszerzése érdekében milyen területen fejtsen ki kiemelkedő tudományos tevékenységet. A korábbi ügyrend szerint: alapvetően a hadtudományban, illetve a tágabb értelemben vett védelmi szférában (biztonságpolitika, katonai védelem, rendvédelem, katasztrófavédelem stb.). [MTA HB, 2003. pp. 4.] A jelenlegi alapján: a honvédelem, a haderők, a hadügy, a haditechnika, a katonai biztonság, továbbá áttételesen a katasztrófavédelem területén. [MTA HB, 2013. pp. 1–2.]

Mindezeket túl kísérletet tettem olyan főcsoportok, csoportok és alcsoportok kialakítására, amelyek – megítélésem szerint – jellegükénél, illetve tartalmuknál fogva a legoptimálisabban, a legátfogóbban és adekvátan rendszerezik a vizsgált rovatokat.⁶ (A folyóirat rovatok csoportjait az 1. ábra szemlélteti.) Mint az látható, alapvetően három nagy csoportot hoztam létre: konkrét *katonai* (szűkebb értelmezésű hadtudományi) tevékenységek, erők, eszközök területe; *nem katonai* (tágabb értelmezésű hadtudományi) rovatok, és végül az előzőekhez szorosan be nem sorolható, több tudományág ismeretrendszerét feldolgozó *multidiszciplináris* rovatok. A főcsoportok további egységeket valamint alcsoportokat foglalnak magukba.

A konkrét katonai rovatok esetében három csoportot különítettem el. Az első meghatározóan elméleti kérdésekkel foglalkozik: ez a *hadtudomány (általános) elmélete*. A további kettő alapvetően alkalmazott kutatási eredményeket tesz közzé: *műveleti*, illetve a műveletekkel nem szoros kapcsolatot és együttműködést mutató, de fontos szerepet betöltő, ún. alapozó, *nem műveleti* rovatok. A szoros értelemben vett műveleti rovatok esetében további alcsoportokat definiáltam: (a) *fegyveres küzdelem*; (b) *műveleti támogató*; (c) *műveleti kiszolgáló támogató* kérdéskörökkel foglalkozó rovatok. A szakterületek további behatárolását külön itt most nem emelem ki, azok jól beazonosíthatóak az 1. ábrán.

6 A klasszifikáció természetes velejárója a szubjektivitás!

A rendszerezés metodikáját, illetve a csoportok felvázolását követően az egyes csoportok egzakt számszerű vizsgálata következik. A katonai főcsoportba 89, a nem katonába 27, míg a multidiszciplinárisba⁷ 10 rovatot soroltam. A főcsoportok, a csoportok és az alcsoportok részletes adatait az alábbi összefoglaló táblázatok, valamint grafikonok szemléltetik.⁸

1. ábra

A folyóirat-rovatok csoportosítása

(készítette: Gócze István)

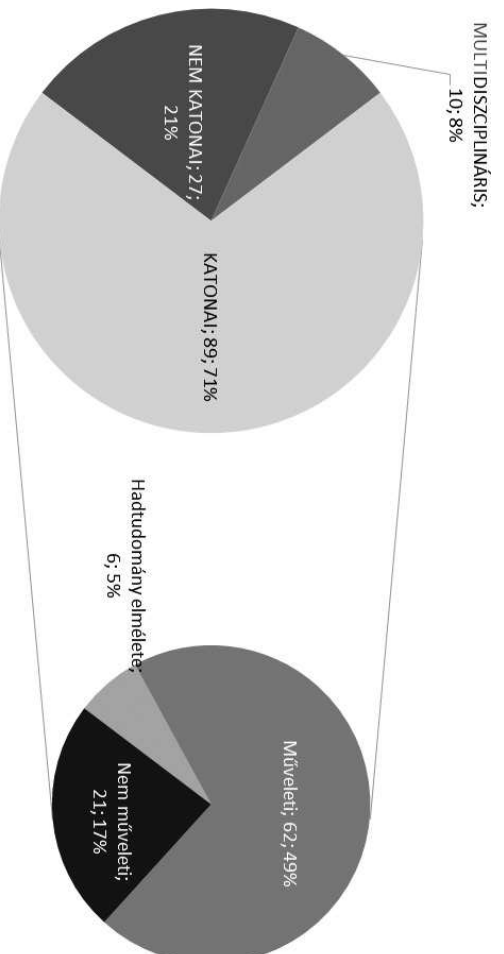
7 Multidiszciplína: olyan új ismerendszer, amely több, független tudományág eredményeit ötvözi egy meghatározott nézőpont érdekében.

8 A Multidiszciplináris főcsoportot összetettsége, míg a Hadtudomány elmélete csoportot egyszínűsége miatt tovább nem célszerű specifikálni. A multidiszciplinaritás kapcsán azonban a későbbiek során meghatározom az érintett tudományágakat.

		K A T O N A I		
		Műveleti	Műveleti kiszolgáló támogató	Nem műveleti
O:	<i>Rovat/Csoport</i> (terület)			
6	Hadtudomány elmélete	Fegyveres küzdelem	Műveleti támogató	Nem műveleti
3	Hadászat - Katonai stratégia			
3	Hadművelet			
3	Harcászat			
2	Tüzér			
4	Műszaki			
3	ABV			
4	Híradó-informatika			
7	Légvédelem - Repülő			
4	Elektronikai hadviselés			
3	Felderítés			
7	Haditechnika			
2	Közlekedés			
1	Elhelyezés infrastruktúra			
3	Katonai egészségügy			
6	Ált. logisztika – Hadtáp – közlekedés			
5	Geoinformatika			
2	Pszichológiai műveletek			
3	Katonai szervezés – kiegészítés - igazgatás			
3	Katonai vezetés			
3	Humánpolitika / Személyügy			
5	Képzés, kiképzés-felkészítés			
6	Hadtörténelem			
1	Civil-katonai kapcsolatok			

1. táblázat

A katonai főcsoporthoz tartozó csoportok és alcsoportok megoszlása
(Készítette: Gócze István)

3. grafikon

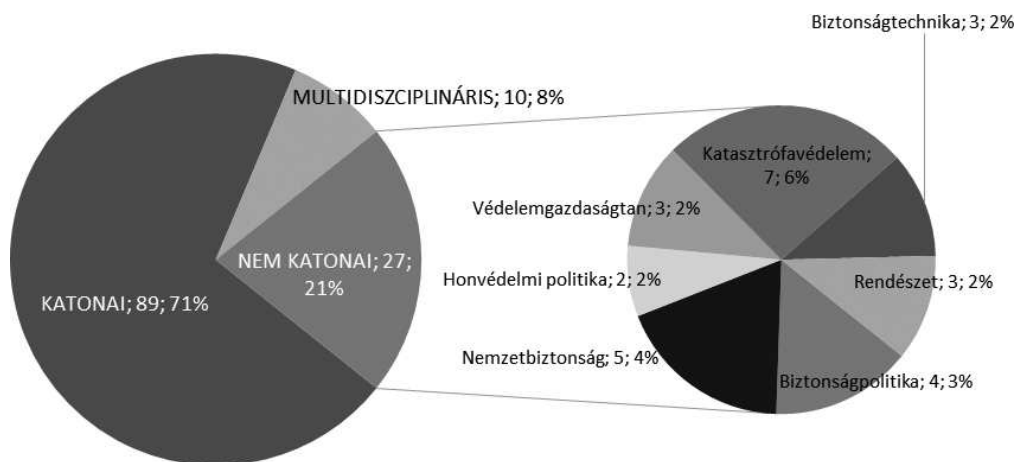
A mértékadó hadtudományi folyóiratok rovatainak főcsoportjai.
Kibontva a katonai főcsoport (csoport/darab/arány)
(készítette: Gócze István)

Rovat / Csoport (terület)	N E M K A T O N A I							MULTIDISZCIPLINÁRIS
	Biztonságpolitika	Nemzetbiztonság	Honvédelmi politika	Rendészet – Rendőrség – Határőrség	Katasztrófavédelem	Védelemgazdaság	Biztonságtechnika	
Összes	4	5	2	3	7	3	3	10

2. táblázat

A nem katonai főcsoporthoz tartozó csoportok és alcsoportok, illetve a multidiszciplináris rovatok megoszlása

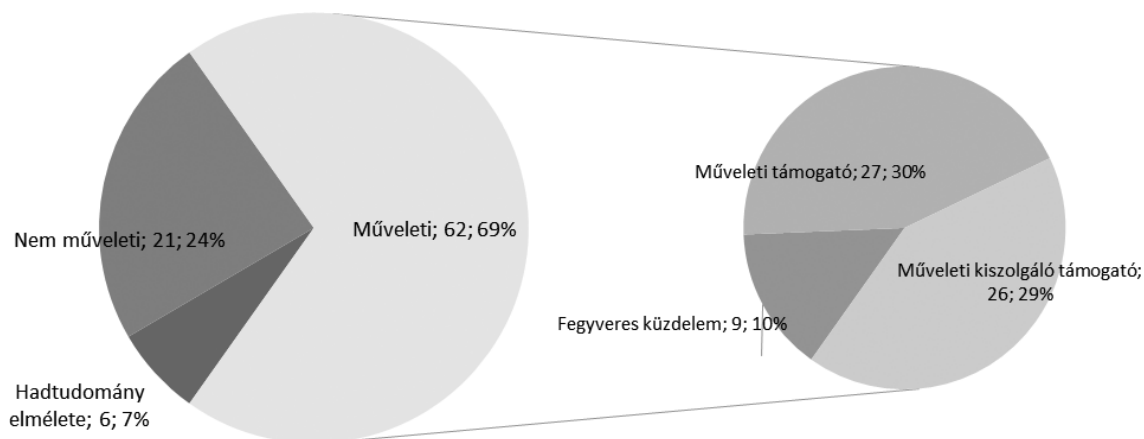
(Készítette: Gócze István)

4. grafikon

A mértékadó hadtudományi folyóiratok rovatainak főcsoportjai. Kibontva a nem katonai főcsoport (csoport/darab/arány)

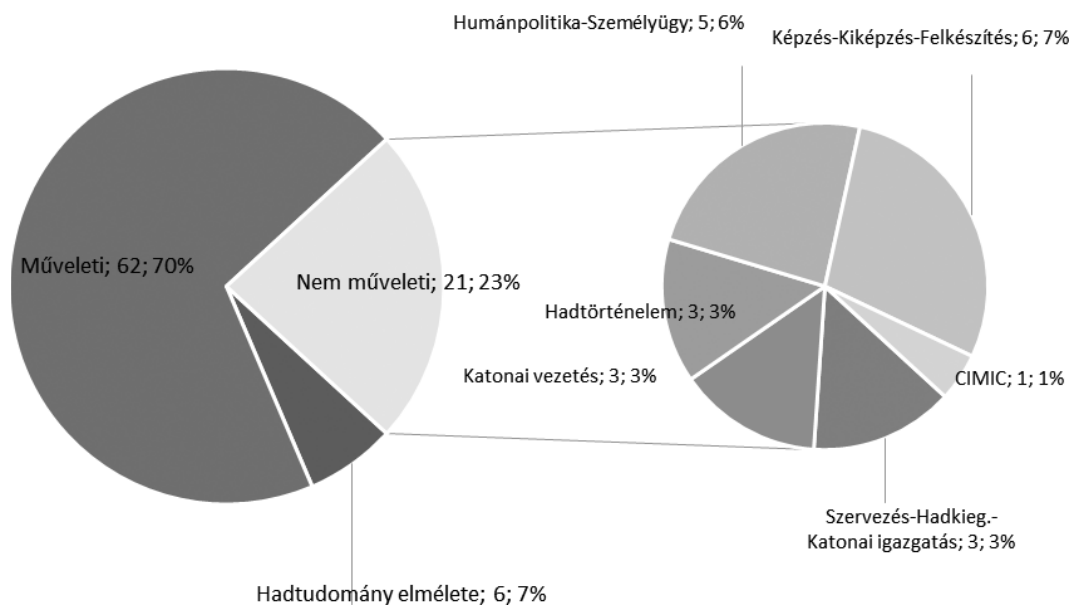
(készítette: Gócze István)

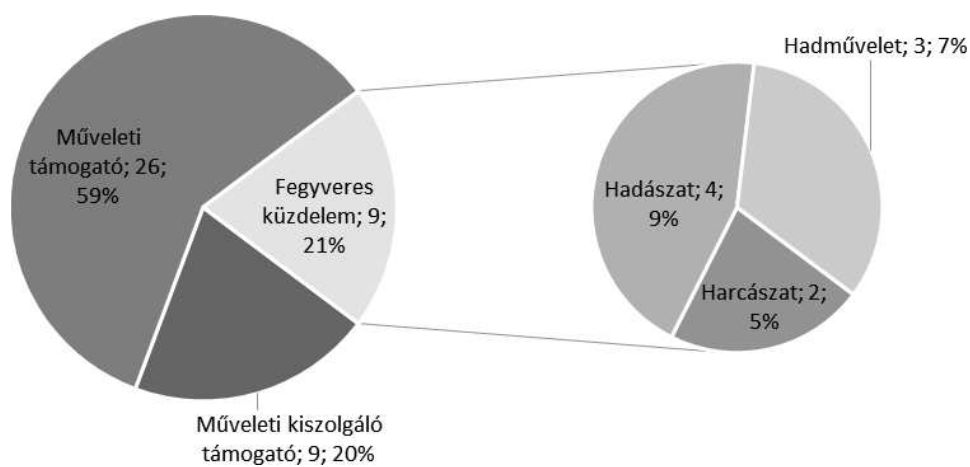
5. grafikon

A mértékadó hadtudományi folyóiratok rovatainak csoportjai. Kibontva a műveleti csoport (csoport/darab/arány)

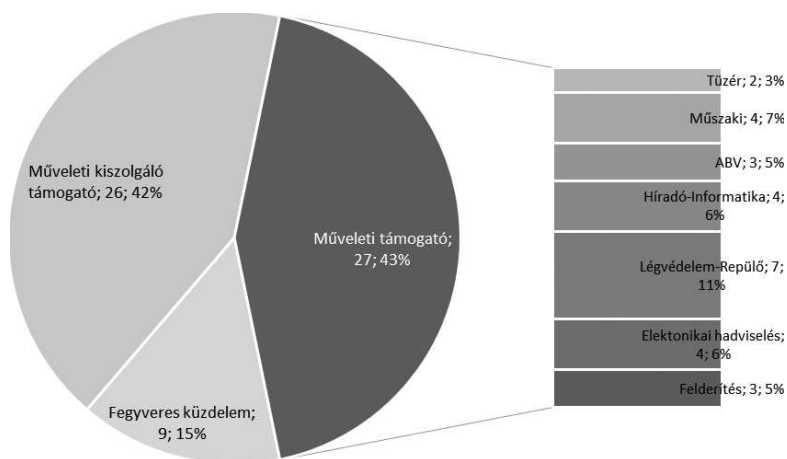
(készítette: Gócze István)

6. grafikon:
 A mértékadó hadtudományi folyóiratok rovatainak csoportjai.
 Kibontva a nem műveleti csoport (csoport/darab/arány)
 (készítette: Gőcze István)

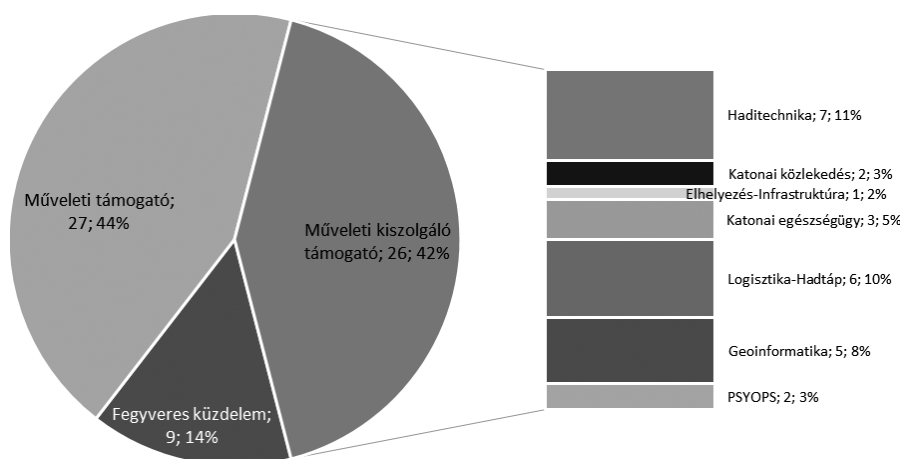

7. grafikon
 A mértékadó hadtudományi folyóiratok rovatainak alcsoportjai.
 Kibontva a fegyveres küzdelem alcsoport (csoport/darab/arány)
 (készítette: Gőcze István)

8. grafikon

A mértékadó hadtudományi folyóiratok rovatainak alcsoportjai.
Kibontva a műveleti támogató alcsoport (csoport/darab/arány)
(készítette: Góczy István)

9. grafikon

A mértékadó hadtudományi folyóiratok rovatainak alcsoportjai.
Kibontva a műveleti kiszolgáló támogató alcsoport (csoport/darab/arány)
(készítette: Góczy István)

A 3. grafikon alapján megállapítható, hogy a mértékadó hadtudományi folyóiratok rovatainak meghatározó részét (89 darab, 71%) a katonai jellegűek alkotják. A nem katonaiak (27 darab, 21%) a második, míg az multidiszciplinárisak (10 darab, 8%) a harmadik helyet foglalják el. A diagramok elemzéséből – a hadtudományi kutatások szempontjából – az egyik legfontosabb következtetés, hogy a katonai rovatokon belül jelentős a műveleti jellegűek „főlénye” (62 darab, 70%) a hadtudomány elmélete (6 darab, 7%), illetve a nem műveleti rovatokkal (21 darab, 23%) szemben.

Mint az a tudományos közélet által is elfogadott, a hadtudomány önálló ismeretrendszer, amely szervesen illeszkedik a tudományok átfogó rendszerébe. Ugyanakkor az is jellemző tudományágunkra, hogy kutatási spektruma sajátosságainak megismerésében szignifikánsan az empirikus tudományok: a társadalom-, illetve az élő

és az élettelen természettudományok eredményeit használja fel. Mindezek alapján megállapítható, hogy *a hadtudomány olyan, multidiszciplináris jellemzőkkel rendelkező ismeretrendszer, amely a társadalomtudományok része, de más tudományágakkal is széles körű kapcsolatokkal rendelkezik.* Ennek értelmében egyesíti magában a társadalomtudományok, az élő, illetve az élettelen természettudományok (például műszaki) tudományágainak sajátos eredményeit, valamint behatóan vizsgálja a haderő, a hadügy fejlődését, továbbá ezek helyével foglalkozik a társadalmi, politikai, gazdasági és műszaki összefolyamatokban.

Hasonlóan magához a tudományághoz, a vizsgált hadtudományi folyóiratok esetében is elkülöníthetőek a külső kapcsolatrendszer reprezentáló multidiszciplináris rovatok. Ezek kutatási témájuk szerint egyetlen (az előzőekben behatárolt) konkrét főcsoportba, illetve csoportba sem sorolhatóak be egyértelműen. Tudomány-rendszer-tani szempontból több klasszifikáció is létezik. [Gőcze, 2104]

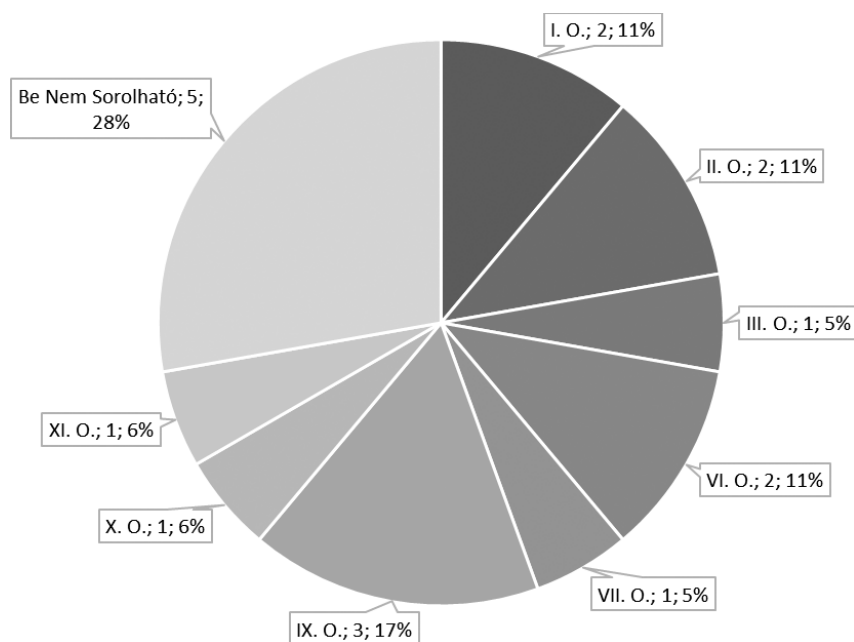
Jelen tanulmányban – kapcsolódva a kutatás részeként elkészült előző cikkhez – én is az MTA által elfogadott tudományágakat tekintetem kapcsolódási alapnak.⁹ [Munk, 2015] A vizsgálat és elemzés során megállapítottam, hogy a mértékadó hadtudományi folyóiratok esetében összesen 10 rovat tekinthető multidiszciplinárisnak. Ezek alapján az I. Nyelv- és Irodalomtudományok Osztályához 2, a II. Filozófiai és Történettudományok Osztályához 2; a III. Matematikai Tudományok Osztályához 1; a VI. Műszaki Tudományok Osztályához 2; a VII. Kémiai Tudományok Osztályához 1; a IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztályához 3; a X. Földtudományok Osztályához 1; a XI. Fizikai Tudományok Osztályához 1 rovat sorolható be. Azonban még itt is fellelhetőek olyanok, amelyek nem sorolhatóak be egyetlen más tudományággal realizálódó kapcsolatrendszerbe sem (például az általános, a multidiszciplináris stb. rovatok).

Összegzés, következtetések

Az elemzés és értékelés során az MTA IX. Osztálya Hadtudományi Bizottsága által mértékadónak kiválasztott, illetve különböző kategóriákba sorolt 26 hazai hadtudományi folyóiratot vizsgáltam meg. Mint azt már korábban megállapítottam, a folyóirat-rovatok besorolása során nem küszöbölhető ki teljes mértékben a szubjektivitás, ez hatványozottan jelentkezik a multidiszciplináris rovatok esetében. Ennek ellenére természetesen törekedtem a lehető legobjektívebb klasszifikációra, amelynek fundamentumát az egyes „felölelt” és kutatott tudományágak vizsgálati tárgya képezte. Egy némiképp marginális megjegyzést szükségesnek tartok itt is rögzíteni: az egyes folyóiratok Bizottság általi besorolásakor illetve felülvizsgálatakor célszerűnek tartanám a diszciplináris impakt faktort figyelembe venni.¹⁰

9 Mint ismeretes, az MTA tudományos osztályai (ezekből összesen 11 van) egy vagy több – egymáshoz viszonylag közelálló – tudományág szerint szervezett egységek.
<http://mta.hu/cikkek/tudomanyos-osztalyok-102911> (a letöltés dátuma: 2015. 03 02.)

10 Közeli célkitűzésem, hogy egy tanulmány keretében ezt részletesebben kidolgozzam, illetve megállapítsam az egyes érintett periodikák diszciplináris impakt faktorát.

10. grafikon

A multidiszciplináris rovatok kapcsolatrendszere az MTA tudományos osztályaival (tudományágaival) (csoport/darab/arány)

(készítette: Gócze István)

A hadtudományi folyóiratok rovatai között többségben vannak az olyanok, amelyek egyértelműen besorolhatóak a hadtudomány egy-egy tudományágához. De természetesen akadnak olyanok is, amelyek több tudományág, tudományágazat „hatáskörébe” tartozó ismereteket dolgoznak fel, majd ezekből hoznak létre új eredményeket. Az elemzésből és értékelésből levont következtetések rámutatnak, hogy a hadtudomány belső klasszifikációs rendszere nem jelent(het) alá-fölérendeltséget az egyes tudományágazatok valamint tudomány-szakterületek között. Munk Sándor szintén hasonló következtetésre jutott a hadtudományi kutatók kutatási területét feldolgozó publikációjában.

Megítélésem szerint a hadtudomány egyetemleges, korszaktól független alapkategóriája a katonai művelet, amelyhez szorosan kapcsolódik annak az előkészítése, végrehajtása, továbbá támogatása és kiszolgálása. Természetesen e műveletek sikeréhez nélkülözhetetlenek a hadtudománynak az előkészítés kategóriájába sorolható különböző tudományágazatai illetve tudomány-szakterületei. Véleményem szerint az előzőekben behatárolt, illetve a különböző szinteken megvalósuló műveleteket és az azokhoz szorosan kapcsolódó tevékenységeket tekinthetjük a hadtudományi kutatások kutatási tárgyának.

A jelen kutatássorozat korábbi [Munk, 2015], illetve jelen publikációja is rávilágít arra a szükségszerűsége, hogy a hadtudományi közélet kialakítsa diszciplínánk belső, a kor elvárásainak megfelelő struktúrájára vonatkozó egységes (már amennyire ez megoldható) állásfoglalását, ami megítélésem szerint alapvetően műveletorientált, és nem hierarchikus felépítésű. Úgy gondolom, hogy ez a cikk hozzájárulhat a klasszifikáció jövőbeni megalkotásához.

FELHASZNÁLT IRODALOM

2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100204.TV (a letöltés dátuma: 2015. 03. 12.)
- GARFIELD, E. (1972): Citation analysis as a tool in journal evaluation. *Science*, 178, 471–479.
- GARVEY, G. W. (1997): *Communication: the Essence of Science*. Oxford: Pergamon Press Ltd.
- GÓCZE I. (2014): Lehet és kell-e rendszerezni a tudományokat? *Hadtudományi Szemle*, VII 3, 232–250.
- HIRST, G. (1978): Discipline Impact Factors: A Method for Determining Core Journal Listst. *Journal of the American Society for Information Science*, 29 4, 171–172.
<ftp://ftp.cs.toronto.edu/pub/gh/Hirst-78.pdf> (a letöltés ideje: 2015. 02. 26.)
- MTA (2011): A Magyar Tudományos Akadémia Doktori Szabályzata.
http://mta.hu/data/cikk/12/28/61/cikk_122861/doktori_szabalyzat_modositasokkal_egyseges_szerkben_20111206_%282%29.pdf (a letöltés dátuma: 2015. 03. 10.)
- MTA HB (2007): MTA Hadtudományi Bizottság Határozata a mértékadó folyóiratok listájával kapcsolatos feladatokról. www.mtahtb.zmne.hu/mertekadolap.htm (a letöltés dátuma: 2015. 02. 22.)
- MTA HB (2013): Ügyrend az MTA IX. Osztály Hadtudományi Bizottsága közreműködéséről az MTA Doktora tudományos cím megszerzéséért indított eljárásban.
- MTA HB. (2003): Ügyrend az MTA IX. Osztály Hadtudományi Bizottsága közreműködéséről az MTA Doktora tudományos cím megszerzéséért indított eljárásban.
- MUNK S. (2015): Hadtudományi kutatók és kutatási területeik. (A hadtudomány részterületeinek empirikus vizsgálata 1.). *Hadtudomány*, 2015/1–2. szám, 4–16. old.
- SZILÁGYI T. (2003) (szerk.): *A tudományos írásművekkel szemben támasztott követelmények*. Budapest: ZMNE.
- UNESCO (1973): *The Proposed international standard nomenclature for fields of science and technology*. Paris: UNESCO <http://skos.um.es/unesco6/> (a letöltés dátuma: 2015. 03. 11.)
- UNESCO (1988): *Proposed International Standard Nomenclature for Fields of Science and Technology*. Paris: UNESCO